

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 11, Sayı: 21, Mart 2024, s. 71-88, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 11, Issue 21, March 2024, pp. 71-88

Araştırma Makalesi/Research Article

ERNİS KÖY ENSTİTÜSÜ*

Village Institute of Ernis

Batuhan DEMİR** Turgay MURAT***

Geliş/Received: 28.04.2024

Kabul/Accepted: 29.05.2024

Öz

Cumhuriyetin ilanıyla başlayan siyasal alandaki köklü değişim adımları diğer alanlarda da bir bütün olarak devam etmiştir. Bu açıdan sosyal, kültürel, ekonomik, askeri ve eğitim alanında birçok yenilik yapılmaya başlanmış, kurumlar açılmış ve bu sayede modern Türkiye'nin dönüşümü başlamıştır. Bu dönüşüm hareketinin temel taşı ise toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek, özgür ruhlu, araştırma-incelemeyi ilke edinen, çağdaş gelişmeleri esas alan ve modern yöntemleri kullanacak bir eğitim sistemi bu dönüşümü sağlayacaktır.

Bu çağdaş gelişmelerin yaşanabilmesi ve uygulamaya koyulabilmesi için Mustafa Kemal Atatürk'ün de ısrarla dile getirdiği, kırsal kalkınmayı gerçekleştirmek için bu bölgelerde açılacak okullar ile kırsal bölgelerdeki eğitim seviyesini artırarak kırsal ile kent arasındaki farkları ortadan kaldırmayı hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda açılmış olan Köy Enstitüleri bu misyonu başarıyla üstlenmiştir. Taassuptan uzak, seküler anlayışa sahip modern bir toplum yapısı bu okullarda gerçekleştirilen eğitim faaliyetleriyle oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada son kurulan Köy Enstitüsü olan Ernis Köy Enstitüsü'nü inceleyip, uyguladığı eğitim metotlarını, ideolojik unsurların bu enstitünün açılışına etkilerini, kuruluş aşamasında yaşanan olayları, enstitü binalarının yapılma aşamalarını detaylı bir şekilde inceleyeceğiz. Demokrat Parti'nin iktidara geldikten sonra bu okullara bakış açısının oluşturduğu kaotik ortamda enstitülerin eğitim faaliyetlerinde yaşanan değişimi, öğretmen ve öğrencilerin bu ortamda

* Bu çalışma Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim dalında devam eden "Köy Enstitüleri'nin İlk ve Son Kurumları: Kızılçullu ve Ernis Köy Enstitüsü" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Şanlıurfa Tes-İş Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni ve Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, batuhan_1071@hotmail.com, ORCID:0009-0004-7210-5749.

*** Doç.Dr., Fırat Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, turgaymurat@firat.edu.tr, ORCID:0000-0003-2428-088X

yaşadıkları sorunları, dönemin değişen siyasal konjonktürünün enstitülerin faaliyetlerini kısıtlamaya ve sonrasında kapatılma sürecine giden aşamaları irdeleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Ernis Köy Enstitüsü, Demokrat Parti Dönemi Köy Enstitüleri, Eğitim, Çağdaş Eğitim Yöntemleri

Abstract

The steps of radical change in the political field, which started with the proclamation of the Republic, continued as a whole in other areas as well. In this respect, many innovations have started to be made in the fields of social, cultural, economic, military and education, institutions have been opened, and thus the transformation of modern Türkiye has begun. The cornerstone of this transformation movement is an education system that will respond to the needs of the society, be free-spirited, adopt research and examination as a principle, be based on contemporary developments and use modern methods.

In order to experience and implement these contemporary developments, Mustafa Kemal Atatürk insisted that in order to ensure rural development, first of all, the educational differences between the peasants and the people living in the city should be eliminated. The Village Institutes, which were opened in line with this goal, have successfully undertaken this mission. A modern society structure with a secular understanding far from bigotry has been tried to be created through educational activities carried out in these schools.

In this study, we will examine the Ernis Village Institute, which is the last established Village Institute, and examine in detail the educational methods it has applied, the effects of ideological elements on the opening of this institute, the events that took place during the establishment phase, and the stages of the construction of the institute buildings in detail. We will examine the change in the educational activities of the institutes in the chaotic environment created by the Democratic Party's perspective on these schools after coming to power, the problems experienced by the instructors and students in this environment, the stages that led to the changing political conjuncture of the period, the restriction of the activities of the institutes and the subsequent closure process.

Keywords: Village Institutes, Ernis Village Institute, Democratic Party Period Village Institutes, Education, Contemporary Education Methods

Giriş

Osmanlı Devleti'nde, toplumsal hayat içerisinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin yetersiz olması, medreselerin yaygınlaştırılmaması, alfabenin öğrenme zorluğu vb. sebeplerden dolayı toplam nüfus içerisindeki okuma yazma oranı oldukça düşük seviyede kalmıştır. Bu sorun Cumhuriyet'in ilk yıllarında çeşitli değişiklikler göstermiş olsa da tam anlamıyla istenilen seviyeye gilememiş, Anadolu'nun tamamına yayılmamıştır. 1935 yılı

nüfus sayımı istatistiklerine göre okuma yazma bilmeyenlerin oranının erkeklerde %76,7 kadınlarda ise 91,8'dir.¹ İstatistik Umum Müdürlüğü'nün 1940 ders yılı başındaki tespitlerine göre şehir ve kasabalarda okul çağındaki çocukların %39,4'ü, köylerdekinin de %78'i okuma yazma bilmemektedir.² Bu durum kırsal kesimde yaşayan halkın eğitim seviyesinin artırılması için köy eğitimi ve köyün kalkındırılması çalışmalarına ağırlık verilmesini sağlamıştır. Bu çalışmalar sonrasında birçok araştırma ve incelemeler yapılmış, çeşitli çalıştaylar düzenlenmiş, yerli ve yabancı uzmanlar ülkemize davet edilmiş, yapacakları incelemeler sonrasında rapor sunmaları istenerek, bu olumsuz durumun ivedilikle çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır.

Bu süreçte köy çocuklarının eğitilmesi hususunda kapsamlı çalışma yapan uzmanlardan birisi olan Amerikalı eğitimci John Dewey 1924 yılında hazırlamış olduğu 'Türkiye Maarifi Hakkında Rapor' adlı çalışmasında; öğretmenlerin yetişme sisteminin köy hayatının temeli olan çiftçilerin ihtiyaçları doğrultusunda olması ve köylere hızlı bir şekilde okul yapılması gibi çeşitli önerilerde bulunmuştur. (Dewey, 1999:19-22) Yabancı uzmanların yanında Türk uzmanların görüşleri ve önerileri de dikkate alınarak eğitim sistemimizin güncellenmesi ve köylerdeki okur-yazar oranını artırma hususunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Temel amaç ise "üretim içinde üretim" olarak belirlenmiştir. Buna en uygun proje ise "Köy Enstitüleri" sistemidir. Bu Enstitüler, çağdaş olan eğitim kurumlarından farklı olarak mesleki eğitim, halk eğitimi, ziraat hayvancılık, müzik, yapı-inşaat ve diğer derslerle beraber köylünün ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte bir müfredata sahip olmuşlardır. Bu amaçlar doğrultusunda ilk olarak İzmir ve Eskişehir'de Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. Daha sonrasında Köy Enstitüleri adını alacak bu okulları Anadolu'nun tamamına yaymak amacıyla birçok yerde yeni enstitüler açılmıştır.

Köy Enstitüleri'nin kuruluş amaçlarını inceleyecek olursak;

- Köylüye okuma-yazma eğitimi vermenin yanında halkı bilinçlendirmek,
- Eğitim çalışmaları ile tarımı kalkındırmak, ziraat-bahçe faaliyetleriyle köylünün mesleki bilgi donanımını arttırmak,
- Öğretmen olarak yetiştirilecek kişilerin o bölgeden seçilerek, yetiştirildikten sonra tekrar yaşadıkları bölgelere gönderilerek orada istihdam edilmesi ile hem öğretmen-köylü arasındaki uyumsuzluk sorunlarını ortadan kaldırmak hem de öğretmenlerin uzun süre köylerde görev yapmalarını düşündürmüştü,

¹ Köy Enstitüleri Kanunu, 1940:14.

² Maarif Vekâleti, 2003:1-2.

- Köy halkının bilinç seviyesini yükselterek ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanda etkin kılınması amaçlanmıştır.

Eğitim sistemimizdeki diğer bir sorun da öğretmen yetiştirme ve bu öğretmenlerin kırsal bölgelerde istihdam edilmesi meselesiydi. Bu sorun da Köy Enstitüleri ile ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

1. KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞU

Cumhuriyet ilan edildiğinde ülkenin bir an evvel kalkınması mecburiyeti doğmuş, ancak toplumun büyük bir kısmının eğitim ve öğretimden yoksun olması, kalkınma çabalarının önünde büyük bir engel olarak görülmüştür. Bu sorunun çözümü için öncelikle bireylere okuma-yazma öğretilmesi gerekmekte ve böylece halkın eğitim ve öğretim seviyesinin arttırılarak, bilinç düzeyinin yükseltilmesi amaçlanmıştır. (Akar, 2011)

Köy Enstitüleri Sistemi, bir köy eğitimi davası olmakla beraber ondan daha fazla Türk toplumunun eğitilmesi idi. Bu noktada kalkınmak zorunda olan ülkemizin iki önemli sorununa değinilmiştir:

- Türkiye nüfusunun %70'den fazlasını oluşturan köy halkının eğitimini sağlamak(1935)
- Köyde yetişen çocukların eğitim faaliyetlerinin tamamlanması sonucunda öğretmen olarak köylere gönderilmesi suretiyle; önce düşüncelerde başlayan bir değişime yol açmak ve kalkınma sorununu köyü en iyi tanıyanlara bırakmak. (Kaplukan, 2010:172-194)

Köy Enstitüleri resmi olarak 17 Nisan 1941 tarihli ve 3803 sayılı yasa ile kurulmuş, Köy Öğretmen Okulları Köy Enstitülerine dönüştürülmüştür. Enstitülerin açılmasını sağlayan yasa tasarısını, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç hazırlamıştır.

Köy Enstitüleri'nin kurulduğu dönemde tartışılan konulardan biri de bu okullara "enstitü" isminin verilmesidir. Neden "enstitü" kavramının kullanıldığını dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel şu şekilde ifade etmiştir: "Bazı ülkelerde büyük, yüksek ve uygulamalı okullar" anlamına geldiğinden dolayı bu kavramı kullandıklarını ifade etmiştir. Diğer taraftan içinde yalnız kuramsal, teorik dersler değil aynı zamanda uygulamalı tarım ve teknik çalışmalar yapıldığı için de Enstitü adını verdiklerinden bahsetmiştir." (Türkoğlu, 1997:156)

Bir diğer görüş de "Bu okulların çok yönlü olması, amacının yalnızca öğretmen yetiştirmek olmayıp, sağlık memuru, teknisyen, ebe, hemşire ve

tarım ile ilgili meslek sahipleri yetiştirmesinden” bu isim verilmiştir. (Demirkaya Güler, 2015:191-192)

Enstitüler, köy öğretmeni ve köye faydalı olacak meslek mensuplarını yetiştirmek amacıyla, tarıma elverişli arazisi bulunan yerlerde Maarif Vekilliği günümüz adıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılmışlardır. Öğrenim süresi en az 5 yıl olan enstitülere, tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sağlıklı ve yetenekli köyde yetişmiş çocuklar seçilerek alınmışlardır. (Kalyoncuoğlu, 2002:239)

Köy Enstitüleri’nde görev yapan öğretmenler az bir maaş aldıkları için devlete fazlaca bir yük de oluşturmamışlardır. (Koçer, 1973:1-19) Bu durum Enstitülerin kurulmasına önemli bir basamak oluşturmuştur. Bunun yanında, Köy Öğretmen Kurslarındaki “grup tartışmaları ve öğretmen- öğrenci çalışma birliği” yöntemleri Köy Enstitüleri’ne de model oluşturmuştur.

Bir yandan öğretmen yetiştirme işine hız verilirken diğer taraftan da nüfusu 400’den fazla olan köylerin ihtiyacını karşılamak için 3704 sayılı yasa ile Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. Eğitimin amaçları içerisinde kalkınma ve tarımda modernleşme, dolayısıyla köycülük hareketi ortaya çıkmaktadır. (Yılmaz, 2013:15)

İlk olarak İzmir-Kızılçullu ve Eskişehir-Hasanoğlan’da bu Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. Açılan bu okullardan sonra Lüleburgaz-Kepez (1938) ve 1939’da da Kastamonu-Gölköy’de Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. Bu okulların binaları bizzat okulun öğretmen, eğitimci ve öğrencileri tarafından inşa edilmiştir.³ 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu çıkınca Köy Öğretmen Okulları, daha önceden planlandığı gibi “Köy Enstitüsü” adını alarak, 5 yıllık eğitim veren okullara dönüştürülmüştür. Bu kanun sonucunda öncelikle 17 Köy Enstitüsü açılmıştır. Bunun yanında 1942-1943 eğitim-öğretim döneminde Ankara Hasanoğlan Köy Enstitüsü’ne üç yıl süreli Yüksek Köy Enstitüsü eklenmiş, buraya Köy Enstitüleri’nden başarılı olan öğrenciler sınavla alınmıştır. 1948 yılında Köy Enstitüsü sayısı 21’e yükselmiştir. Yeni açılan Köy Enstitüleri kuruluş yerleri ve tarihleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Yerler	Tarih
İzmir –Kızılçullu	1937
Eskişehir –Çifteler	1937
Kırklareli, Lüleburgaz –Kepez	1938
Kastamonu -Gölköy	1939

³ Maarif Vekilliği (MV). *Köy Enstitüleri 1*. İstanbul: Maarif Matbaası. (1941).

Malatya-Akçadağ	1940
Antalya -Aksu	1940
Samsun, Lâdik- Akpınar	1940
İzmit, Adapazarı-Arifiye	1940
Trabzon –Beşikdüzü	1940
Kars –Cılavuz	1940
Adana, Haruniye-Düziçi	1940
Isparta –Gönen	1940
Kayseri –Pazarören	1940
Balıkesir –Savaştepe	1940
Ankara –Hasanoğlan	1941
Konya –İvriz	1941
Sivas –Pamukpınar	1941
Erzurum –Pulur	1942
Diyarbakır Ergani –Dicle	1944
Aydın –Ortaklar	1944
Van, Erciş –Ernis	1948 ⁴

Şekil 1: Türkiye’de Köy Enstitüleri’nin Haritada Konumları

Kaynak: Hatice Kaçar, *Türkiye’de Köy Enstitüleri’nin Toplumsal Değişimdeki Yeri*, İzmir, 2011.

⁴ TDV İslam Ansiklopedisi. (2019). 12,12,2019 tarihinde <http://islamansiklopedisi.org.tr/koy-enstitüsü>

2.1. Enstitülerde Uygulanan Öğretim Yöntemleri

Köy Enstitüleri'nin fikir babası olarak bilinen İsmail Hakkı Tonguç hazırlamış olduğu Canlandırılacak Köy Enstitüleri adlı eserinde Enstitülerin uygulayacağı öğretim yöntemlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Köy çocukları tarafından yapılan işler, bu çocuklara özgü iş yerleri iş araçları üzerinde yapılan çalışmalar
2. Köy çocuklarının oyunları bunlara özgü oyun yerleri, spor alanları üzerinde yapılan araştırmalar
3. Çocuğu eğitici işler, okulu bulunmayan köylerdeki çocukların kendi kendilerini eğitmeleri, yetiştirmeleri için, başvurulacak önlemler hakkında yapılan araştırmalar
4. Köy çocuklarının güzel sanatlar konusunda eğitilmelerini sağlayıcı faaliyetler üzerine yapılan araştırmalar (Köye edebi eser resim, heykel, müzik ve milli danslar sokmanın ve yaymanın çareleri)
5. Köyde yaşayan insanlara ve bizzat köy çocuklarına okuma alışkanlığı kazandırılmasını sağlayıcı önlemlere dair araştırmalar
6. Köy çocuklarının dilleriyle yazı dili arasındaki farklar üzerinde araştırmalar
7. Memleketi tanıma ve tanıtmaya amacı ile köy çocukları için düzenlenecek gezi çalışmalarına dair araştırmalar
8. Köy çocuklarını sinemadan yararlandırma önlemleri üzerine yapılan araştırmalar
9. Köy çocuklarına özgü müzeler, sürekli, geçici ve gezici müzeler sorunu üzerinde yapılan araştırmalar
10. Okuma yazma bilmeyen köylülerin yetiştirilmesi için alınması gereken önlemler üzerinde araştırmalar
11. Köyde okul dışı eğitim yöntemlerini araştırma ve tanıtmaya faaliyetleri (Tonguç, 2019:533-534)

2.2. Enstitülerde Uygulanan Değerlendirme Yöntemleri

Köy Enstitüleri'nde öğrencilerin yapmış olduğu eğitim-öğretim faaliyetlerini bütüncül olarak değerlendirebilecek bir sisteme ihtiyaç duyulmuştur. Bu değerlendirme sisteminin iki önemli dayanak noktası vardır. Bunlardan biri öğrenciyi "kül halinde" keşfedebilmektir. Bir diğeri ise öğrenciyi "elemek" yerine "yönelmek"ti. (Türkoğlu, 2019:400) Öğrencilerin bu şekildeki kapsayıcı bir yöntem ile değerlendirilmesi Enstitü' deki demokratik eğitimin temel ilkelerinden birisiydi. Öğretmenlerin burada öğrenciler hakkında tuttukları not defteri öğrencilerin başarısızlıklarını yüzüne vurabilecekleri bir not defteri değildi. Eğitim sonucunda öğrencilere verilecek olan notlar onları yargılamaya yönelik olarak kullanılacak bir araç değildi.

Enstitülerin ortamı verilen derslerin ileri seviyede öğrenilmesini sağlayarak, öğretmen ve öğrenciyi etkin hale getiren çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Derslikler, deney atölyeleri, işlikler, oyun ve spor sahaları, tuğla ocakları, tarlalar, sebze ve meyve bahçeleri, bağlar, zeytinlikler, fidanlıklar, ahırlar ve kümesler, uygulamaya gidilen köyler, başka enstitüler, gezi yapılan yerler vb. alanlar öğrencilerin eğitim aldıkları sosyal çevrenin önemli bölümleridir. (Türkoğlu, 2019:401) Enstitülerin bu kadar zengin bir içeriğe sahip olması öğretmenlerin uygulamaya çalıştığı “öğrenci merkezli anlayış” için büyük öneme sahiptir. Çünkü eğitim-öğretim faaliyetlerinin en önemli amacı öğrenciyi aktif hale getirmek öğretmenlerin en önemli amaçlarından biridir.

2.3.Enstitülerdeki Eğitim Faaliyetleri ve İşleyişi

Enstitülerde haftalık öğretmen ve diğer görevlilerin de katılımıyla toplantı yapılarak haftanın değerlendirilmesi yapıldı. Bu yöntem, öğrencilerin analiz, sorun çözme, tahlil etme ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesinde büyük öneme sahiptir. Bu toplantılar sırasında bir öğrenci müdürün yerine geçerek toplantıya başkanlık eder ve bu sayede öğrencilerin idarenin baskısı altına girmesi engellenirdi. Enstitülerde her öğrencinin en az bir çalgı aleti çalması zorunlu tutulmuştur. Mandolin, gitar, flüt, akordeon, saz, piyano, keman vb. enstrümanlar müzik derslerinde kullanılmıştır. Enstitülü öğrencilerin müziksel yeteneklerinin belli bir seviyeye geldiğini gören köylüler, köylerine gelen öğretmenleri bu sayede büyük bir memnuniyetle karşılamışlardır. (Kirby, 2019:359)

Enstitüler, yabancı dil öğretimi konusunda da oldukça avantajlı okullardır. Buralarda yer alan zengin kütüphaneler ve uzman öğretmenlerin varlığı öğrencilerin alacağı dil eğitiminin de kalitesini önemli ölçüde arttırmıştır. (Türkoğlu, 2019:437) Dil eğitiminin yanında öğrencilerin sosyal hayatlarını düzenleyecek olan ders ve sosyal etkinlikler ile günlük eğitimler dolu dolu geçmiştir. Diğer taraftan sanatsal eğitime ve sportif çalışmalara da büyük önem verilmiştir. Öğrencilerin tiyatro, şiir okuma, gösteri gibi sanatsal faaliyetlere ilgi duyulması sağlanmış, her gün ders öncesinde halk oyunları oynanmış, voleybol, futbol vb. sportif aktiviteler gerçekleştirilmiştir. Bu sayede öğrencilerin hem zihinsel hem de bedensel sağlık durumlarının dinç tutulması sağlanmıştır.

3. Son Köy Enstitüsü Ernis

Anadolu'nun tamamına yayılmak istenilen eğitim seferberliği hareketinden Doğu bölgesi de olumlu manada etkilenmiştir. Bu doğrultuda Van'da halkın sanatsal ve kültürel eğitimine katkı sağlamak amacıyla

1945'te Akşam Sanat Okulu'nun açılmasına karar verilmiştir. Bunların yanında bölgede yetersiz olan öğretmen sayısı da gerçekleştirilen atamalarla giderilmeye çalışılmıştır. Bu gelişmelerle beraber buradaki gençleri yüksek-öğretime hazırlamak amacıyla bir lisenin kurulması kararlaştırılmıştır (Van Gazetesi, 23 Aralık 1944).

Köy Enstitüleri'nin mimari ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Köy Enstitüleri ile ilgili olarak; "Şark Vilayetleri konusunda geçen sene Erzurum'da bir Köy Enstitüsü açmıştık. Diyarbakır bölgesinden sonra Van ve Muş illerinde de enstitü açmak için gerekli çalışma ve tetkikleri yapmaktayız. Köy Enstitüleri dört senelik eğitim sonucunda köylüye, her daim ötelenen ve yok sayılan, her daim kendisinden bir şeyler istenilmesine rağmen aksine kendisine karşılıksız hiçbir şey verilmeyen köye yeni şeyler vermek amacıyla bir yuva olmaya başlamıştır" (Aydın Tarihi, 1943, s.66) sözleriyle Köy Enstitüleri'ni desteklemiştir. Burada yapılacak çalışmalar başarıya ulaşırsa Van Gölü havzasında yer alan Muş ve Van'da bir enstitü açılması hedeflenmiştir.

Bu amaçla Dicle Köy Enstitüsü'ne bağlı olmak üzere Van İskelesi'nde 'Bölge Yatılı Uygulama Okulu' açılması kararlaştırıldı. Bu okulun açılması ile Dicle Köy Enstitüsü'nde uygulamalı öğrencilerin yetişmesi sağlanmış olup sonrasında da okulun bir enstitüye dönüştürülmesi planlanmıştır (Van Sesi Gazetesi, 23 Eylül 1948) Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu, Van'daki gerekli çalışmalar yapıldıktan sonra Van sahilinde yer alan Ernis'te bir Köy Enstitüsü kurulmasını kararlaştırmış ve gerekli çalışmalar için Kazım Köni'yi görevlendirmiştir. (Kirby, 2019:398) Kazım Köni, bu dönemde İlköğretim Genel Müdürü olarak görev yapmaktaydı. Köni, gerekli incelemeleri yaptıktan sonra buranın Enstitü kurmaya uygun bir arazi olduğunu Ankara'ya bildirmiş ve bu konuda şunları söylemiştir: "Ernis, yeterli arazisi, suyu ve başlangıçta tamir edilerek kullanılabilir taş binaları bulunmasından dolayı amacımız için uygundur. Her türlü imar faaliyetine elverişlidir. Tek kusur, binaların yakınında yer alan 50 dekarlık sazlık ve bataklık arazidir. Sinek ve sıtma çoktur. Sağlık Bakanlığı'nın yardımıyla bu bataklık kısa zamanda kurutulmalıdır. Bu tehlike ortadan kaldırılmadan hiçbir çalışma yapılamaz. Sağlık Bakanlığı'nın şahsi ilgisiyle gönderilecek ekibin, acele bataklığın incelenmesi gerekiyor" (Koni, 1948: 15) sözleriyle bölgenin Enstitü'nün kurulmasının uygun olduğunu belirtmiştir.

Van-Ernis'te Köy Enstitüsü kurulması kararı alındıktan sonra ilk olarak, Erzurum-Pulur Köy Enstitüsü'nde okuyan öğrencilerle beraber Bitlis, Van, Muş, Hakkâri, Bitlis ve Ağrı gibi çevre illerde yer alan 110 öğrencinin alınmasına karar verilmiştir. Enstitü'nün açılması için gerekli tüm hazırlıklar

ve alt yapı çalışmaları yapıldıktan sonra 18 Kasım 1948 de Ernis Köy Enstitüsü açılmıştır (Ayın Tarihi, 1948, s.30).

Şekil 2: Ernis Köy Enstitüsü, Öğretmen ve Öğrencileri
Kaynak: Ernis Köy Enstitüsü, 1948, <http://tr.pinterest.com>

Şekil 3: Ernis Köy Enstitüsü, Derslikler (2022)
Kaynak: Şehri Van Gazetesi, Fatma Nur Polatcan

Ernis Köy Enstitüsü'nün Van'da açılmış olması bu bölgesinin gelişmesi için önemli bir gelişmedir. Çünkü daha öncesinde bu tarihe kadar bölgede hiçbir yükseköğretim kurumunun açılmamış olması bu Enstitü'nün önemini daha da arttırmıştır. Van Gölü havzasında yer alan öğrenciler için artık uygulamalı eğitim başlamış, tarım ve hayvancılık ile ilgili teorik dersler yerine uygulamalı eğitim verilerek öğrencilerin köylülere rol-model olması sağlanmış ve bölge insanının kalkınmasına büyük katkı sağlamışlardır.

3.1. Ernis'te Görev Yapan Müzik Öğretmeni Nezir Şener Anlatıyor

1948-1949 Eğitim-Öğretim döneminde Van'da bir Köy Enstitüsü açılacağını ve enstitünün ilk etapta gönüllü 110 öğrenciyi kabul edeceğini duydum. Ben de bu okula kaydımı yaptırdım. Eğitimci Mustafa Yaldir'ın peşine takılıp yaptığımız uzun bir seyahatin ardından Ernis Köyü yakınlarındaki "Gül Bahçesi" adını verdiğimiz bölgeye kavuştuk ve okulumuzun adı Ernis Köy Enstitüsü oldu (Van Bölge Gazetesi, 23 Ocak 2017, s.2).

Şekil 6: Ernis Köy Enstitüsü, Mutfak ve Yemekhane (2022)

Kaynak: Şehri Van Gazetesi, Fatma Nur Polatcan

Burada kısıtlı ödeneklerle geçinmek zorundaydık ve menüde sık sık pırasa yemeği çıkıyordu. Ancak pırasa yeme alışkanlığımız yoktu. Eğitim başımız Nazif Balcı bu durumun farkına varınca bizlere "*Bu sebzeyi yemeyenlerin vücutlarının gelişmeyeceğini, sağlıklı, çirkin ve çabuk yaşlanacağını hatta çocuklarının da aynı kaderi paylaşacağını*" söyledi. Bu konuşmadan çok etkilenmiştik ve ertesi gün herkes tabağında bir lokma bile bırakmadan tüm pırasa yemeğini bitirmişti (Van Bölge Gazetesi, 23 Ocak 2017, s.4).

Okulumuzda sosyal etkinlikler yoğun olarak yapılıyordu. Her sabah kahvaltı ile ders saatleri arasında halk oyunları öğretimi çalışmalarına klarnet çalarak katılırdım. 1952 Helsinki Olimpiyatlarını, Enstitü bahçesine yerleştirilen hoparlörlerden dinleyip, güreşçilerimizin zaferlerini hep beraber kutlamıştık. Yalnız bu eğlenceli günler ve sakin ortam uzun sürmedi. DP Hükümeti'nin Köy Enstitüleri'ne indirdiği büyük darbeyi yine aynı hoparlörlerden duyduk ve kahrolduk. Çünkü 1954 yılında Köy Enstitüleri kapatıldı. Beş yıl süreli eğitim veren Enstitüler yerine altı yıl süreli eğitim

veren Köy Öğretmen Okulları açıldı. 1953-1954 döneminde mezun oldum ve bizim dönemimiz bu okulun ilk mezunlarından.

Mezun olduktan sonra Muradiye İlçesi'nin Anzaf Köyü'ne tayin oldum; ancak daha öncesinden başvuru yapmış olduğum Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nden çağrıldığım için Ankara'ya gittim ve 3 yıllık eğitimin ardından Müzik Öğretmeni olarak Erzincan'a atandım. Enstitüde almış olduğum müzik eğitiminin müzik öğretmenliği okumamda ve müzik temelimin oluşmasında çok büyük payı vardır (Van Bölge Gazetesi, 23 Ocak 2017, s.5).

Enstitüler kapatılıp Öğretmen Liseleri'ne dönüştürüldükten sonra burada eğitim gören Ali Durmuş da anılarını şu şekilde aktarıyor;

“1952’de ilkokula gittim, 1957’de ilkokulu bitirdim. Aynı yıl da sınava girdim, Alparslan Öğretmen Lisesi’ni kazandım. Burada 6 yıl okudum, 1963’te mezun oldum. Ben geldiğimde Köy Enstitüsü kapanmıştı; ancak ben öğretmen okulunda gayet iyi bir eğitim aldım. Burada yatılı okuyorduk, her şeyi devlet karşılıyordu. O dönemde Doğu Anadolu Bölgesi’nde bu okulun açılması çok büyük bir şanstı. Çünkü eğitim öğretime o zamanlarda önem veren pek kimse yoktu ve biz bu şansı iyi kullandık. Bu okul sayesinde öğretmen olduk, eğitim-öğretime katkı sağladık.” (Şehri Van Gazetesi, 30 Temmuz 2022, s.6).

Şekil 4: Ernis Köy Enstitüsü, Yatakhaneler (2022)
Kaynak: Şehri Van Gazetesi, Fatma Nur Polatcan

3.2.Fay Kirby'nin Ernis Köy Enstitüsü Hakkındaki Değerlendirmeleri

Fay Kirby, 1947-1950’li yıllarda Türkiye’ye gelmiş ve Köy Enstitüleri hakkında kapsamlı çalışmalar yapmıştır. Kirby, Enstitülerin kurulduğu böl-

gelere gerekli incelemeleri yapmak üzere sık sık ziyaretler düzenlemiştir. Çalışmalarında özellikle doğu bölgesinde kurulan Enstitülere ağırlık vermiştir. Bu ziyaretleri sonrasında gerekli incelemeleri yapmış ve elde ettiği çalışmalarını raporlaştırmıştır. Bu raporlarını kitap haline getirerek “ Türkiye’de Köy Enstitüleri ” adlı eserini meydana getirmiştir. Bu eser yabancı bir eğitim uzmanı tarafından Köy Enstitüleri hakkında hazırlanmış ilk kapsamlı eser olup, bu konuda araştırma yapanların en çok faydalandığı kaynak kitap haline gelmiştir.

Ernis Köy Enstitüsü hakkında gerekli inceleme ve değerlendirmeler de bulunan Fay Kirby, “Enstitünün kurulacağı yerin seçilmesi, sonrasında yapılan çalışmalar, binaların yapım aşamaları ve yapılan eğitim çalışmalarının yansıtılardan çok farklı olduğunu, daha öncesinde açılmış olan Enstitülere nazaran öğrencilerin işçi olarak çalıştırılmadığı ve verilen eğitimlerin daha nitelikli olduğu iddiasını kanıtlamak amacıyla gerekli faaliyetlerde bulduklarını” ifade etmiştir.

Kirby, Köni’nin Ernis Köy Enstitüsü’ndeki bataklık arazinin Sağlık Bakanlığı tarafından kurutulması için gerekli çalışmaların yapıldığı iddiasının gerçeği yansıtmadığını “Ernis’e 1952’de gittiğimizde oradaki bataklık yerinde olduğunu, kurutulmadığını söylemeye gerek yoktur” sözleriyle eleştirmiştir. (Kirby, 2019:487)

Kirby, Ernis’in bir Enstitü olması bir yana dursun Köy Öğretmen Okulu bile olabilmesi için gerekli yeterliliği sağlamadığını belirtmiştir. Ernis’in Köni’ye cazip gelen binalarının daha önceden ordu tarafından, kerpiçten yapılmış subay konutları olduğunu; bunların DP Hükümeti tarafından inşa edilmediği gerçeğini göz ardı ettiğini söylemiştir.

Köni’nin eski Enstitüleri sık sık eleştirdiği, sorunların Tonguç’un tembelliğinden ve iletişim eksikliğinden kaynaklandığı tezinin nesnel olmadığını belirtmiştir. Kirby’e göre : “Köni, başarısının heyecanı içerisinde, Enstitü açıldığı zaman öğrencilerin çadırlarda değil düzenli binalar ve sıcak yataklarında barındıracağını anlatıyor, bunun için yataklar, taşıt araçları yapı ekipleri ve ana unsur olan öğrencileri diğer Enstitülerden aldığını söylerken içine düştüğü çelişkiyi göremiyordu. Çünkü bunlar daha önceki dönemde gerçekleşmemiş olsaydı, kendisi nasıl bir Enstitü kurabilirdi ki, bu Köni’nin gözünde asla canlanmıyordu.” (Kirby, 2019:489)

Şekil 7: Ernis Köy Enstitüsü Hamam ve Lavabolar (2022)
Kaynak: Şehri Van Gazetesi, Fatma Nur Polatcan

Van'da açılacak olan bu Enstitü hakkında, özellikle fiziksel şartların uygun olmadığı konusundaki endişeler yetkililere aktarılmıştır. Bölge ikliminin sert olması, zorlu ulaşım koşullarına sahip olması, bu ulaşımın Van Gölü üzerinden yapılması ve gölün yüzeyinin kışın donması gibi birçok olumsuz koşula sahip olduğu bakanlık ile yapılan yazışmalarda da dile getirilmiştir.

1952 yılında Ernis gözden uzak konumu ile Köy Enstitüleri'nde yapılmış olan değişikliklerin ne tür sonuçlar verdiğinin en bariz örneği olarak karşımıza çıkmakta, ne gibi sonuçlar verdiğini ise bir laboratuvar deneyi gibi gözlemlenmeye açık haldedir. Müfettişlerin sık sık bölgeye gidip gelmelerinden dolayı burada soruşturmalara konu olacak hadiselerin yaşandığını anlayabiliyoruz. (Kirby, 2019:490)

1950 genel seçimlerinden sonra Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle (Murat, 2015:105) ülkede meydana gelen siyasi, sosyal, dini ve kültürel değişim hareketinden en fazla etkilenen alanlardan birisi olan eğitim camiası radikal ve büyük değişimlere uğramıştır. Bundan en fazla etkilenen kurumlar ise Köy Enstitüleri'dir. CHP iktidarının son dönemlerine damgasını vuran bu okullar DP iktidarının ise ilk dönemlerinde siyasi figür olarak kullandığı, birçok farklı başarıya imza atmış olsalar da buna karşın kapatma sürecine götürdüğü kurumlardır. Bu dönemde muhafazakâr kesim ve CHP iktidarına karşı öç alma duygusuyla hareket eden bir grup tarafından haksız eleştiriler ve çeşitli iftiralarla Köy Enstitüleri yıpratılmış ve ağır darbeler almıştır. Köy

Enstitüleri'nin fikir babası ve kurucuları olan Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un görevden alınmaları, İnönü'nün bu haksız eleştiriler karşısında duramadığını ve bu okullara olan desteğini kestiğinin kanıtı olmuştur.

Şekil 5: Ernis Köy Enstitüsü, Öğretmen ve Öğrencileri

Kaynak: Van-Ernis Köy Enstitüsü, 1948, <https://tr.pinterest.com>

DP İktidarı tarafından 27 Ocak 1954'te çıkarılan 6234 sayılı "Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun" ile Enstitüler tasfiye edilerek, yerlerine Öğretmen Okulları açıldı (TBMMTD, 1954:IX/27:370-378 Resmi Gazete, 1954: 8625). Bu kanun değişikliği ile Ernis Köy Enstitüsü de kapatılmıştır. İlerleyen yıllarda ise yerleşimden "Ünseli" olarak bahsedilmekte olup 1968 yılında "Ünseli" adını almıştır.

Ernis Köy Enstitüsü, 27 Ocak 1954 yılında diğer tüm Enstitüler ile birlikte kapatılmıştır. Kapatıldıktan sonra Alparslan Öğretmen Lisesi olarak varlığını sürmüştür. Günümüzde ise Muradiye Alparslan Fen Lisesi olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

Sonuç

Köy Enstitüleri Projesi Cumhuriyet Dönemi'nde başlatılmış olan kırsal kesimin eğitim seviyesinin artırılmasını sağladıktan sonra topyekün şekilde köylünün kalkındırılmasını amaçlayan bir eğitim seferberliğidir. Toplamda 21 tane açılmış olan bu Enstitüler genel olarak eğitim ve öğrenciler bizzat inşaatında çalışarak bu okulları meydana getirmişlerdir.

Esas itibarıyla Köy Enstitüleri ülkesini çok seven Anadolu halkının ülkesini kalkındırmak ve geliştirmek için Osmanlı Devleti'nden itibaren hep geri plana itilen kırsal kesimde yaşayan halkın eğitim seviyesini çağdaş

uygarlık seviyesine çıkarmak amacıyla başlatmış oldukları bir özveri projesidir. Köy Enstitüleri'nin eğitim sistemimize en büyük katkısı, o güne kadar hep teorik olarak verilen eğitimin yerine pratik, uygulamaya dayalı eğitim metodunun benimsenmesi olmuştur.

Bu proje Köy halkını özgürlüğe kavuşturmayı, başkasına muhtaç olmayı, başkasının boyunduruğundan kurtarmayı, bir başkası yerine kendisi için çalışmayı, kendine yeter hale gelmeyi ve kendisini geliştirmeyi amaçlamıştır.

Köy Enstitüleri Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle öncelikle pasif hale getirilmiş, daha sonrasında da tamamen kapatılmışlardır. DP'nin etkisiyle açılan son Köy Enstitüsü olan Van/Erciş bölgesindeki Ernis Köy Enstitüsü DP'nin Enstitüleri yoğun şekilde eleştirdiği unsurlardan arındırılarak, açmış olduğu bir enstitüdür. Ernis Köy Enstitüsü askeri birliklere ait eski binaların Milli Eğitim Bakanlığı'na aktarılması neticesinde bu alanda kurulmuştur. Ancak bölgenin ikliminin sert olması ve yer şekillerinin Enstitü'nün kurulmasına oldukça elverişsiz şartlara sahip olmasına rağmen "Biz daha iyisini yapabiliriz" anlayışı hâkim olduğu için dikkate alınmamıştır. İktidara gelmeden önce CHP Hükümeti'nin Köy Enstitüleri'ni çok elverişsiz bölgelere kurduğunu, gıda ve eğitim materyallerinin ikmalinin zor sağlandığını, çorak ve eğitim faaliyetleri için hiç de uygun olmadığı eleştirisi her daim yapmış olmalarına karşın DP Hükümeti'nin açmış olduğu Enstitü'nün eleştirdiği koşullardan daha da kötü şartlara sahip olması kendilerinin yaptığı eleştirilerin anlamsız olduğunu kanıtlamış ve bu eleştirileri geçersiz hale getirmiştir.

Köy Enstitüleri hakkında kapsamlı bir çalışma yapan Fay Kirby, Columbia Üniversitesi'nde yapmış olduğu Türkiye'de Köy Enstitüleri adlı doktora çalışmasında Ernis Köy Enstitüsü hakkında "gerçek bir Enstitü olmak bir yana, basit bir Köy Öğretmen Okulu için bile elverişsiz bir yerdir." değerlendirmesinde bulunmuştur. (Kirby, 2019:488)

Köy Enstitüleri, Atatürk'ün "Köylü milletin efendisidir" sözü doğrultusunda açılmış köylerde yaşayan halkın eğitim durumunun iyileştirilmesiyle beraber Anadolu'yu "çağdaş, muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak" şiarıyla hareket edinen nadide kurumlardır. Yapılan eleştiriler ideolojik ve politik gerekçelere dayanmış, haksız gerekçelerle kapatılmışlardır. DP tarafından açılan Ernis Köy Enstitüsü ise kendisinden önce açılmış Enstitülerin donanım ve nitelik olarak çok gerisinde kalmıştır. Yaşadığımız dönemde ise uygulamadan uzak, büyük oranda ezbere dayalı şekilde hazırlanmış eğitim sistemimize karşın, tamamıyla pratiğe dayalı olarak

eğitim veren Köy Enstitüleri'ne halen daha ihtiyaç duyulmakta ve gerekliliği daha fazla hissedilmektedir.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi, 1940: IV/22 Sayı: 4491

TBMM Tutanak Dergisi, 1954:IX/27:370-378 *Resmi Gazete*, 1954:8625

Makaleler

AKAR H.(2011). “Türkiye’deki Köy Enstitülerinin Toplumsal Değişmedeki Yeri”. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı, İzmir.

DEMİRKAYA GÜLER, B. (2015). *Köy Enstitüleri Bağlamında Eğitim ve İdeolojinin Toplumsal Değişime Etkisinin İncelenmesi: Köy Enstitüleri Dergisi (1945-1947)*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul.

KALYONCUOĞLU, Z. (2002). “Cumhuriyet Dönemi Eğitiminde Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri”. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Ankara.

KAPLUHAN, E.(2010). “Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri”,*Marmara Coğrafya Dergisi*,(26).

KOÇER, H. A. (1973). “Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Problemi”,*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6 (1).

KONİ, K. (Aralık 1948) “Yeni Açılan Bir Kültür Yuvası: Ernis Köy Enstitüsü”, *Ülkü Halkevleri ve Odaları Dergisi*, II/24.

Maarif Vekilliği (MV). (1941). Köy Enstitüleri 1. İstanbul: *Maarif Matbaası*.

MURAT, T. (2015). 1946 Genel Seçimlerinde Demokrat Parti'nin Tutumu, *Türk Araştırmaları Dergisi*, (105)

YILMAZ, B. (2013). “Türkiye’de Köycülük ve Köy Enstitüleri”. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Trabzon.

Tetkik Eserler

Maarif Vakfı (2003), Köy Enstitüleri I-II, Ankara, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

DEWEY, J. (1999). “Türkiye Maarifi Hakkında Rapor T.C Maarif Vekilliği Ana Programa Hazırlıklar”, Seri B, No.1, *Devlet Basımevi*, İstanbul.

KİRBY, F. (2019). *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, Tarihçi Kitabevi Yayınları, 8.Baskı, İstanbul.

TONGUÇ, İ. H. (2019). *Canlandırılacak Köy*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2.Baskı, İstanbul.

TÜRKOĞLU, P. (2019). *Tonguç ve Enstitüleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7.Baskı, İstanbul.

Gazeteler

Aydın Tarihi Dergisi, 1943.

Aydın Tarihi Dergisi, 1948.

Van Gazetesi, 23 Aralık 1944.

Şehri Van Gazetesi, 30 Temmuz 2022

Van Bölge Gazetesi, 23 Ocak 2017

Van Sesi Gazetesi, 18 Haziran 1949